

traiana, carea s'a numitu sî „Gepidi'a.“ Inse nu se estensera preste intrega Daci'a traiana, ci numai pana la fl. Partisiu sî preste Daci'a occidentale. Er' in Daci'a orientale sî pre lenga marea negra, locueau mestecature de Huni, Bulgari sî de Slovani, remasitiile regatului hunicu celui ruinatu. Romanii dein Daci'a traiana, (cá sî celi dein Daci'a aureliana), mai suspinau sub jugulu barbariloru, inse resuflau dein candu in candu, favoriti prein certele sî debilitarile reciproce a le acelora. Tote inundarile barbabe disparura cá o fortuna trecutoria, sî coloniele traiane, remasera neclatite sî ne smentite dein patri'a, acum de seculi, loculu nascerei loru.

Domni'a Gepidiloru se resturnà prein Longobardi in 567 (v. §. 24) cari in 527 se asiediasera in midiloculu loru.

Capu II.

Dela iruptiunea Avariloru pana la venirea Unguriloru.

567 (568) — 895 (889?) d. Chr.

§. 24. Avarii in Daci'a vechia.

Opiniunile istoriciloru despre Avari, despre numele sî gntea loru, cum sî despre regiunea dein care venira, suntu diverse. Atâta totusi e adeveru, cá fura ruditi cu Hunii, sî pentru aceea se numira sî Huni seau Huno-Avari, ér' dein partea Slaviloru se numira Ugores seau Unogaros. Eli locuira dein colo de Caucasu sî fiendu reu tractati de vecinii sei, de Turci, si-parasira locuientiele, sî urmandu esemplulu Huniloru, si-luara calea catra Europ'a in 564 d. Chr. Apropianduse de confiniile imperiului romanu, tramesera soli la imperatulu bisantinu Iustinianu, si cerura se le dè pamentu sî stipendiu anuale, oferinduse, cá decali-se va impliní cererea: atunci 'lu voru ajutá in contr'a

enemiciloru sei. Imperatulule incuvenintia cererea, si inchiea legamentu cu Chaganulu seau principele loru, si cu ajutoriulu capetatu dela eli, invinse pre mai multi enemici ai sei. --

Pre aceste tempure se certau pentru Panoni'a, regele Gepidiloru Cunimundu si alu Longobardiloru Alboinu. Avarii fura chiamati de Alboinu intru ajutoriu in contr'a Gepidiloru. Eli mersera, si pre Gepidi in societate cu Longobardii, i-alungara dein Panoni'a in 568 d. Chr. si pre regele loru Cunimundu, lu ucisera. Pucinu dupa aceea, Longobardii fiendu chiamati de ducele bisantinu Narses, mersera in Italia. Si asia remasera Avarii singuri domni preste Daci'a si Panoni'a, dupace pre Gotii, cari se mai aflau acolo, parte isupusera, parte i-alungara. Inse coloniele traiane remasera si acum nesmentite in vechile loru locuentie.

Avarii fecera o excursiune in Germani'a. Intru aceea Iustinu imperatulule bisantinu, intrandu in Panoni'a cuprense tienutulu Sirmiului, si presidiale avare fura parte rasipite parte supuse. Chaganulu Avariloru superatu pentru acestu atacu, dupace se reintorse dein Germani'a in 574, batu pre beliducele bisantinu Tiberiu, recuperu Sirmiulu si inchiu pace cu Bisantinii pre lenga unu tributulu de 80,000 galbeni. Dupacela Avarii dederu ajutoriu Bisantiniloru in contr'a lui Cosroe regele Persiloru. Subtu Mauritiu, Avarii necapetandusi stipendiulu pretensu dela Bisantini in 593 predara Mesia, Traci'a si Greci'a, si numai, dupace la tributulu de mai in ante (80,000 galbeni), se mai adausera inca alti 20,000 galbeni, se potura indupleca spre a se retrage dein teritoriulu imperiului bisantinu. Nu multu dupa aceea, ducele bisantinu Priscu trecundu dunarea in contr'a Slaviloru, Chaganulu Avariloru luu acestu pasu ca o calcare de legamentulu pazei, si tramese pre Slavii sei, se predeze Mesia si Traci'a.

In 599 Chaganulu Avariloru, petrunse pana la Constantinopolea, si baga mare frica in locuitorii capitalei, catu

Rusu, *Comp. de ist. Transilv.*

eră se fuga în Asi'a. Inse de acest'a calamitate fura mantuiti prein aceea, că dându o pestilentia infricosiata în armat'a Chaganului sî pierdiendu-si acest'a sî siepte fili ai sei*), se vedîu constrensu a inchieá pace cu Mauritiu, mai adaugandule inca 20 milie galbeni la tributulu de mai în ante. Prensii, pre cari nu ia rescumperatu Mauritiu, fura ucisi. (Vedi: Niceforu, Teofane.)

Perfidii de Avari, candu nu poteau întrebuintiá potere pre facia în contr'a Bisantiniloru, si-luau scapare la insielatiune. Chaganulu adeca prefacunduse, că va se inchiea pace formale cu imperatulu Eracliu, cerù dela densulu se determine unu locu, unde se se adune spre acestu scopu. Eracliu defipse cetatea Eraclia pentru locu de adunare. Chaganulu plecà cu ostea numerosa la acest'a adunare sî în locu de a tractá de pace, impresurà cetatea, sî imperatulu abia si-mantui cu fug'a viati'a. Barbarii predara tieniturile de pre inpreguru sî luara cu sene 27,000 prensi (dupa altii 72,000 sî 270,000) în 619 (dupa altii 618). Cu tote aceste, Eracliu avendu de a merge în contr'a Persiloru, se vedîu nevolitu a inchieá pace cu Chaganulu în 620, sî-lu numi tutoru preste filii sei, pana candu se va reintorce dela batai'a cu Persi. Chaganulu tienù pacea, numai pana candu i veni la socotela, sî vedîndu pre Eracliu incungiuratu de Persi, plecà si elu (dupa cum se dice atitiatu de Persi), cu o armata tare pre apa sî pre uscatu catra Constantinopolea, sî impresurà cetatea în 626 d. Chr. Inse nascunduse o fortuna pre neaseptate, perì mai tota armat'a Avariloru, sî numai pucini se mai potura intorce în Daci'a. Dupa aceste nefericiri, Avarii incetara de a mai predá provinciile bisantine de a derept'a dunarei. Dela resaritu i-indesara Bulgarii, dela Sava i-ocupara Slavoii (Chorvatii si Serbii). **)

*) Alti istorici scriu, că filii Chaganului deinpreuna cu mai multe milie Avari se inecara, trecundu dunarea în a. 601.

***) A. T. Laurianu ist. Roman. pag. 149 — 150.

De aci incolo numele Avariloru vene mai raru in istoria. Istoricii mai facu mentiune numai de nescari disensiuni avute cu Sclavii locuitori in Panoni'a si Mesi'a, cum si de ajutoriulu, ce l'a datu lui Pertrandu in 654, in contr'a lui Grimoaldu regele Longobardiloru.

Dar' batali'a cu Carolu Marele catra capetulu secolului VIII. sterni de nou memori'a Avariloru, inse spre stengerea totala a acelor'a. Chiamati fiendu adeca intru ajutoriu de Tassilo ducele Bavariloru, mersera cu doue osti in apusu in contr'a lui Carolu. Acest'a i-invinse, inse eli totusi nu incetara a infesta confiniile imperatiei lui Carolu. Acest'a incepundu cu eli, o batalia continua de 8 ani, i-supuse cu totulu, ucise pre Chaganii loru, le lua fortareti'a numita Ringus, si le derima tote intariturile. Cu modulu acest'a, Avarii fransi fiendu, devenira sub domni'a Franciloru in 796 d. Chr. Dupa mortea lui Carolu, fura supusi regiloru Germaniei si primira colonie diverse dein Germani'a. Inse totusi si-mai avura proprii sei Chagani. Religiunea crestina incepu a se semená intre Avari si inainta atatu de tare, incatu pre la a. 825 aveau diverse episcopaturi. Armele lui Carolu marele ajungundu numai pana la Tisa, locuitorii Daciei, si in specie, Romanii, remasera in pace si netulburati; eli mantuinduse si de Avari, dupa suferintie de seculi, incepura a resufla si a se reculege; se constituira in in staturi mai mici sub capeteniele sale. De aci urma, ca pre candu veni asupr'a loru ceea mai dein urma inundare de popora dein Asia adeca: pre candu veniva Magiarii i-aflara avendu staturile sale sub capii sei proprii, nationali, . . . cum : Gelu, Menumoretu (Minor Marius) si Gladu*)

*) Istoria lui P. Maioru pentru inceputulu Romaniloru c. IV. p. 70 71.